

Sveučilišna knjižnica u Splitu
Služba za istraživanje i razvoj
Ruđera Boškovića 31, Split
Klasa: 612-04-06-01
Ur. br.: 2181-121-17-639

Split, 8. rujna 2017.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
Hrvatski zavod za knjižničarstvo
n/r pročelnici, dr. sc. Tinki Katić, knjiž. savjetnici
Hrvatske bratske zajednice 4
10000 Zagreb

PREDMET: Poziv za predlaganje programa javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske za 2018. godinu - Izvješće o stanju u knjižnici Samostana sv. Frane u Splitu

Izvješće o stanju u knjižnici Samostana sv. Frane u Splitu - Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca

(Opis stanja i prijedlog konzervatorsko-restauratorskih radova)

Samostan sv. Frane u Splitu i njegova knjižnica

Današnja neoromanička fasada samostana sv. Frane iz druge polovice 19. stoljeća ne svjedoči o starosti zdanja čija povijest počinje još u 13. stoljeću, 1218. godine kada je osnovan i traje, u kontinuitetu, do danas, kao najstariji sačuvani splitski samostan. Od starog zdanja sačuvan je jedino ranogotički klaustar. U samostanu su djelovali ugledni redovnici, poput Mihovila Splićanina, prepisivača Splitskog statuta iz 1395, Bernardina Splićanina, redaktora prvog tiskanog hrvatskog lekcionara iz 1495, Ivana Marka Lukačića, gvardijana samostana, skladatelja i orguljaša. Samostan čuva grobove splitskih velikana Tome Arhiđakona, Marka Marulića, Ivana Lukačića, Jerolima Kavanjina, Ante Trumbića i drugih zbog čega ga je akademik Cvito Fisković nazvao splitskim Panteonom. Samostan je stalno imao i svoju školu za ilirski jezik, za redovnike ali i za djecu iz grada, što navodi na zaključak da je od početka djelovanja tu postojala i knjižnica.

Međutim, kao godina osnutka **knjižnice** uzima se tek 1607. Te godine u Splitu se pojavila jedna od epidemija kuge koja je zahvatila i samostan pa su, zbog prevencije najveći dio dotadašnjeg arhivskog i knjižnog fonda spaljeni.

Današnji fond vrijedne zbirke knjiga nije u potpunosti popisao. Pretpostavlja se da samostan posjeduje više od 10.000 svezaka knjiga, od rukopisnih, preko inkunabula do novijih knjiga iz našeg vremena.

Koncem 19. stoljeća započela je obnova samostana. Tom prilikom uređena je i prostorija na prvom katu u koju su smješteni knjižnica i arhiv. Bio je izrađen drveni namještaj, ormari za knjige i dva pulta za čitanje. Dio toga fonda popisao je tadašnji gvardijan fra Vid Markovina. U „Popisu knjiga samostana sv. Frane franjevac konvetualaca“ na neuvezanim arcima papira uz redni broj knjige ispisivao je ime autora, naslov djela i signatura. Prema tadašnjem smještaju knjiga u ormare, na police, strukturirao je njihove signature. Od ukupnog fonda popisao je 6.622 svezaka knjiga. Popisivanje je, prema bilješci, završio 20. lipnja 1940. godine.

Samostanski arhiv

Budući da je 1943. godine u potpunosti izgorio bogati arhiv općine, ostavivši Split bez nenadoknadivog izvora za proučavanje povijesti i kulture grada, svaki, i najmanji dokument, sačuvan u nekom od samostanskih arhiva može popuniti prazninu ovog gubitka. Iako je veliki dio samostanskog arhiva 1607. propao, preostali i stečeni dio rukopisa je opsežan i sadrži još nepopisane, prema onima koji su ga pregledavali, vrijedne dokumente. Od više rukopisa na pergameni, najstarija je pergamen iz 1385. godine, tu je i komplet samostanskih knjiga prihoda i rashoda koje su vođene kontinuirano od 1580. do naših dana, popisi pokopanih obitelji u crkvi do 18. stoljeća, razne povelje, zapisi itd. U arhivu se čuva i muzikološku zbirku s brojnim rukopisima i tiskanim djelima glazbene literature, s najstarijima iz 16. i 17. stoljeća. Od raznih je autora, ali, nažalost, ni do danas nije popisana. Prema ocjeni akademika Stanislava Tuksara zbirka predstavlja izuzetnu vrijednost koja po važnosti prelazi nacionalne okvire.

Knjižnična građa u samostanu sv. Frane

U knjižnici su identificirane četiri inkunabule. Tri je popisao Josip Badalić. Riječ je o tri različita djela poznatog pedagoga i retoričara Antonija Mancinellija (1452 – 1505), tiskana u Veneciji 1493. (Scribendi orandique modus), 1494. (Opuscula. Elegantia. Portus) i 1496. (Epitoma seu regula constructionis).

Prije 30-ak godina, bile su uvezane u jedan, zajednički svezak, s još jednim Mancinellijevim djelom iz 1502. te objedinjene drvenim, u kožu omotanim i napuklim koricama. Inkunabule su na sebi imale organska i mehanička oštećenja. Jesu li u međuvremenu restaurirane, u ovoj, izrazito limitiranoj posjeti samostanu, nije bilo moguće ustanoviti.

Badalićevom popisu inkunabula fra Nikola Mate Roščić, gvardijan samostana tijekom 80-ih godina 20. stoljeća i najbolji poznavatelj knjižničnog fonda Samostana sv. Frane, pridružio je još jednu, djelo Pacificija da Cerano Sumeta aurea de pacifica conscientia iz 1497. godine.

U fondu je 70-ak knjiga iz 16. stoljeća. Među njima je fra Roščić pronašao i Quinquaginta parabolae Marka Marulića, objavljenu u Veneciji 1510. Djelo je Marulić posvetio svome prijatelju Tomi Nigrisu.

U knjižnici se čuva oko 180 svezaka knjiga iz 17. stoljeća, više od 900 svezaka knjiga iz 18. stoljeća te neutvrđeni broj knjiga iz 19. stoljeća. Sadržajem knjige odgovaraju fondovima drugih samostanskih knjižnica. Tu su djela iz dogmatike, moralke, propovijedi, liturgijske knjige, knjige iz crkvene i svjetovne povijesti, književnosti, matematike, politike itd. Knjižnica posjeduje i vrijednu zbirku časopisa iz 19. i 20. stoljeća.

Prostor knjižnice u kojem se čuva građa

Prostor za knjižnicu i arhiv, organiziran koncem 19. stoljeća, uskoro je postao prenatrpan. Poslije Drugog svjetskog rata dio prostora samostana je nacionaliziran pa su u knjižnicu premješteni brojni vrijedni predmeti i umjetnine, poput slika, skulptura, zastava bratovština, crkvenog ruha te drugih predmeta crkvenog inventara. To je otežalo kretanje po knjižnici i pristup policama, uskoro i potpuno onemogućilo boravak i rad u prostoru.

Vraćanjem imovine samostanu 90-ih godina 20. stoljeća stvorilo se dovoljno prostora i za novi smještaj knjižnice. Danas je to uređena prostorija na prvom katu, veličine 80-ak m², s tri prozora koja gledaju na more i Rivu te s podom, popločanim keramičkim pločicama.

Duž zidova i iznad prozora nalaze se novi, ručno rađeni drveni, djelomično ostakljeni ormari, po uzoru na one u staroj knjižnici. Prostor knjižnice je suh, bez ikakvih tragova vlage i drugih oštećenja, čist, svježe obojan. Stječe se dojam da se redovito provjetrava a na prozorima je zaštita od sunca i jakog svjetla. U knjižnici je moguć duži boravak i ugodan rad bez ikakvog vanjskog ometanja, uz odgovarajuće stolove, sjedala i umjetno osvjetljenje.

Na dan posjete knjižnici, 26. srpnja 2017. očitane su sljedeće vrijednosti temperature i relativne vlažnosti zraka:

Datum (vrijeme)	T (°C)	RH y(%)
31.7. 2017. (10:00)	28,2	58,5
31.7. 2017. (10:40)	28,2	60,4

Vanjska temperatura i vlažnost zraka bili su izrazito visoki, vrijeme je bilo sunčano, sparno i vruće.

Stanje građe u knjižnici

Uvidom u fond odmah se uočava da je građa smještena na police težeći kronološkom sustavu. Duž suhih, uređenih zidova postavljena su 24 ormara. Svaki ormar ima osam polica. U dva ormara, prema natpisima, pohranjena je rara i inkunabule, u dva ormara arhiv, također u dva ormara knjige iz 17. stoljeća, u sedam ormara čuvaju se knjige iz 18. stoljeća, u osam ormara knjige iz 19. stoljeća a u tri ormara knjige i periodika iz 20. stoljeća.

Dio knjiga iz 16. stoljeća omotan je u bijeli, bezkiselinski papir. To je uradio fra Nikola Roščić, želeći ih zbog vrijednosti, rijetkosti i zaštite izdvojiti, proučiti i nalaze istraživanja objaviti. Zbog iznenadnog premještanja u Samostan sv. Frane u Šibenik, nije, nažalost obavio planirani posao pa izdvojene knjige, još uvijek, već 20 godina stoje na policama neistražene. Povodom 500-te obljetnice od objavljivanja Marulićevog Evanđelistara, Branko Jozić je

jednu od izdvojenih knjiga pregledao, identificirao i ubrojio u 39, za sada poznatih prvih izdanja Evandelistara koji se čuvaju u hrvatskim knjižnicama.

Pregledavanjem fonda uočavaju se mehanička oštećenja većeg dijela starije građe posebno one iz 16. i 17. stoljeća. Stari uvezi kod većeg broja knjiga su oštećeni, bilo da su odvojeni od knjižnih blokova, raspadnuti ili ih više nema na knjižnim blokovima. Dio knjiga nema sačuvane naslovne stranice. Na pojedinim primjercima zamijećene su stare mrlje od vlage, ostaci crvotočina, djelovanja nekoć aktivnih plijesni i gljivica i insekata. Pojedine knjige popravljane su, između ostaloga i pojačavanjem hrptova starijim, ispisanim pergamenama. Na knjigama nije primijećena prašina.

Prijedlog mjera zaštite knjižničkog fonda

Stari popis knjiga fra Vida Markovine ne smatra se danas adekvatnim. U samostanu postoje višegodišnji planovi o inventarizaciji i katalogizaciji knjižničkog fonda jer će se tek po završetku toga posla moći dobiti uvid u rijetke i stare knjige, njihovu vrijednost i značaj za hrvatsku književnost i znanost te vrijednost same knjižnice.

Knjižnica je smještena na prvom katu samostanske zgrade što fondu jamči sigurnost od otuđenja, mogućeg prodiranja vanjskih voda i utjecaja atmosferilija zbog blizine mora. Ima dovoljno prirodnog svjetla i uredan dotok svježeg zraka. Sugerira se voditi računa o redovitom provjetranju prostora, pogotovo za dana kada su temperature zraka visoke.

U knjižnicu treba postaviti mjerač temperature i vlage u zraku te nabaviti uređaj za odvlaživanje radi stvaranja optimalnih mikroklimatskih uvjeta za čuvanja knjižnične građe.

Budući da su knjige smještene na policama s obzirom na stoljeće u kojem su nastale, predlaže se zadržati raspored i u buduću strukturu signature prema rednom broju ormara, police, mjesta knjige na polici tako inkorporirati i vrijeme kada je svaka knjiga objavljena.

U ovoj knjižnici ne treba mehaničko čišćenje, dezinfekcija i dezinsekciju prostora.

Treba pregledati i vrednovati zbirku starih knjiga s obzirom na rijetkost izdanja, izdavača, autora, sadržaj, važnost za nacionalnu baštinu.

Treba izdvojiti knjige s fizikalno-kemijskim i mikrobiološkim oštećenjima radi mjera preventivne zaštite i konzervacije.

Treba popisati i dokumentirati stanje najoštećenijih starih i rijetkih knjiga i izraditi prijedlog njihove sanacije uz odgovarajući troškovnik.

Važno je izraditi inventarnu knjigu zbirke starih i rijetkih knjiga kao dio dokumentacije za upis u Registar kulturnih dobara RH.

P.S.

Samostan su 31. srpnja 2017. posjetile Irena Urem, dipl. knjižničarka, Ivana Šušnjara, dipl. knjižničarka na stručnom osposobljavanju te mr. sc. Dubravka Dujmović, viša knjižničarka. Primio ih je, u izrazito kratki posjet, gvardijan fra Žarko Relota. Obavijestio nas je o posjeti knjižnici i samostanu rektora Sveučilišta u Zagrebu, prof. dr. sc. Damira Borasa nekoliko dana prije, o njegovom, visokom vrednovanju fonda te planovima suradnje sa Sveučilištem u Zagrebu. (sic!?)

Gvardijan je iskazao zadovoljstvo uvrštavanjem knjižnice u natječaj Ministarstva kulture te iskazao spremnost za suradnju s NSK i Sveučilišnom knjižnicom u Splitu.

Izvještaj izradila:

mr. sc. Dubravka Dujmović, viša knjiž.

Fotografije izradila:

Irena Urem, dipl. knjiž.

Popis fotografija:

1. Unutrašnjost knjižnice
2. Unutrašnjost knjižnice
3. Polica sa starim knjigama iz 16. stoljeća
4. Police sa starim knjigama iz 16. stoljeća
5. Stare knjige iz 16. stoljeća.
6. Knjiga „Sacerdotale ad consuetudinem Sacro Sancte romane...“, Venecija, 1567.
7. Knjiga „Divi Bonaventurae S.R.E. episcopi card. Albanensis doctorisq. seraphici ord. minorum In quartum librum Sententiarum elaborata Dilucidatio...“, Venecija, 1580.

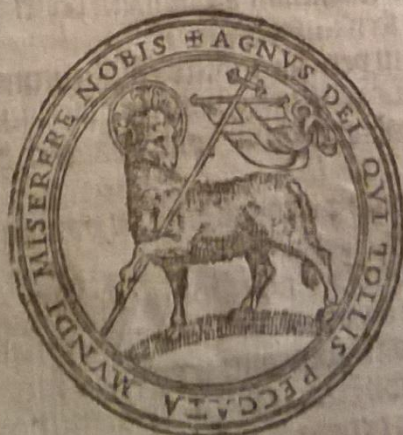
Sacerdotale ad consuetudinem Sacro Sancte Romane Ecclesie: aliarumq; ecclesiarum

Ex apostolicę bibliothecę, ac sanctorum patrum iurium sanctionibus, & ecclesiasticorum doctorum scriptis, ad optatum commodum quorumcunq; sacerdotum, collectum: atq; summorum pontificum auctoritate multoties approbatum: omni nuper diligentia emendatum & auctum.

In quo, non solum omnium Sacramentorum, quę a sacerdotibus fieri possunt, officia: verumetiam Resolutiones omnium dubiorum ad ea pertinentium: & excommunicationum Canones:

Cum bene illarum & absoluta declaratione ex sacris doctoribus collecta, continentur. Quibus etiam multa alia sacerdotibus valde vilia ac necessaria sunt addita: quę in alijs hactenus impressis minime reperiuntur.

M. D.

L. X. VII.

Venetijs.

In Officina Petri Liechtenstein
Agrippinensis.

DIVI
BONAVENTURAE
S. R. E. EPISCOPI CARD.
ALBANENSIS DOCTO-
RIS Q. SERAPHICI,
ORD. MINORVM.

In Quartum Librum Sententiarum
Elaborata Dilucidatio.

COLLECTIS VNIVERSIS PRIORIBVS EDITIONIBVS;
quidquid aut elegantiae, aut eruditionis in illis antea sparsim legebatur; huic
vni appositum est totum; & longe copiosius, ac emendatius; ita vt vix amplius sit,
quod in tanto opere desiderari queat.

Recognoscete R. P. M. Angelo Rocch. Augustiniano.

CVM QVINTVPLICI INDICE.

VENETIIS, M D LXXX.

